

Interviu cu Marina Șaleapina

...când tatăl meu a scris „Pagini din viața mea”, Gorki a spus că el a scris acea carte, ceea ce nu era adevărat...

CULIȚĂ IOAN UȘURELU:*Doamnă Șaliapin, țin să menționez încă de la început că mă simt onorat să mă aflu în casa fiicei marelui cântăreț rus Fiodor Șaliapin și vă mulțumesc pentru bunăvoința dv. Știind că aveți peste 90 de ani, deși nu se observă deloc această vârstă, vă cer scuze pentru deranj, dar dorința cititorilor revistei „Salonul literar” din Focșani și, recunosc, a mea personal de a vă cunoaște a fost mai puternică decât bunele maniere. Vom începe cu o întrebare ușor banală: unde ați petrecut copilăria și care sunt cele mai frumoase amintiri din acea perioadă?*

MARINA ȘALEAPINA:Imi amintesc, ca și cum ar fi fost ieri, copilăria mea, cu toate că au trecut mulți ani. M-am născut în Rusia, la Moscova, în 14 martie 1915, dar mi-am petrecut copilăria la Petersburg. Imi amintesc bine acei frumoși ani: vara se mergea la Foros, Crimeea, oraș în care locuia sora mamei mele, căsătorită cu Usco, un om foarte bogat, care deținea monopolul ceaiului din toată Rusia. Mai mergeam și în Caucaz, la Tisclavosk. La trei ani, tatăl m-a dus la teatrul Barischi. Primul balet văzut a fost „Frumoasa adormită” a lui Ciaichovschi, iar după aceea am asistat la primul mare spectacol de operă: „Barbierul din Sevilla”, în care tata avea rolul lui don Basilio, iar eu nu puteam să cred că tatăl meu poate fi așa de urât. Atunci el râdea, iar când cortina se lăsa, ne trimitea multe pupicuri. Mai târziu, rămâne trucat și venea să ne vadă la intrarea actorilor în scenă. Am priceput că așa se juca tata cu noi. Era o persoana foarte veselă, dar când se enerva era teribil. Spre norocul nostru, îi trecea repede.

C.I.U:*Avea tatăl dv. grijă de pregătirea profesională a copiilor săi?*

M.Ș:Mergând de mică să văd balet, părinții mei au înțeles că sunt pasionată de dansul clasic. De aceea m-au prezentat în fața directorului Filikovski de la teatrul „Mariskaia”, și m-a rugat să dansez. Din păcate, după puțin timp m-am îmbolnăvit foarte grav și am fost trimisă într-un sanatoriu în Finlanda pentru vindecare. Și, apropo de școli, în 1922, împreună cu toată familia, am plecat la Londra. Eu, împreună cu sora mea Marica, cu doi ani mai mică decât mine, am intrat la colegiul din Saxes deoarece copiii familiei noastre cunoșteau foarte bine limba engleză, considerată a doua limbă maternă. Acest fapt se datora guvernantelor și percep-torilor pe care mama îi angaja permanent. După un an, părinții mei au decis să se stabilească la Paris, cred că din cauza climei dar și din cauza faptului că tatăl meu nu vorbea limba engleză, dar cunoștea bine limba franceză. Așa se face că în 1923 ne-am transferat la Paris unde, la opt ani, am început școala de dans.

C.I.U:*Va amintiți rolurile prin care tatăl dumneavoastră a ramas nemuritor?*

M.Ș:I-am cerut tatalui meu să-mi spună care sunt rolurile cele mai importante din cariera sa și care a fost rolul preferat. El mi-a răspuns că atunci când cântă iubește toate rolurile

în mod egal. Eu cred însă că a fost legat sufletește mai ales de rolul lui Boris Godunov. Cred în această ipoteză deoarece a fost primul cântăreț care a dus opera și rolul în afara Rusiei. Aș aminti și Don Quijote și Mefisto, roluri pe care le iubea foarte mult din punct de vedere recitativ, nu doar muzical. Tata era considerat atât în Anglia cât și în Franța (de Academia franceză) drept cel mai mare actor dramatic al secolului din întreaga lume. I-au decernat, într-o manifestație oficială, un inel ce era un cadou al lui Napoleon Bonaparte pentru Talma și se află la muzeul Academiei Franceze. Prin acest cadou, tatăl meu era considerat un al doilea Talma.

C.I.U:*In cartea tatălui dumneavoastră „ Pagini din viața mea”, el își amintea că la un examen de admitere într-un cor, el a fost respins iar Gorki a fost acceptat. Ce știți despre prietenia lor și care sunt personalitățile timpului cu care tatăl dv. a mai fost prieten?*

M.Ș:Gorki a fost cu adevărat cel mai mare prieten al tatălui meu. Ținea foarte mult la el și întotdeauna l-a ajutat. Când Gorki stătea la Capri, el îi trimitea bani pentru a supraviețui, deoarece din Rusia nu primea nimic și nu avea mijloace pentru a trăi. Dar când tatăl meu a scris „Pagini din viața mea”, Gorki a spus că el a scris acea carte, ceea ce nu era adevărat. Poate a fost constrâns să spună asta... Tata s-a supărat mult când a văzut această trădare, iar rușii i-au inter-zis publicarea cărții. Bolșevicii-comuniști și Gorki au susținut această minciună, iar tata era dezamăgit de felul în care a reacționat cel mai bun prieten al său. Mai târziu,

Gorki a fost omorât de cei de care se temea atât de mult, foștii prieteni – comuniști. A fost păcat că s-a sfârșit așa o

prietenie care dura de mulți ani. Gorki a fost chiar nașul meu și al surorii mele Marika. Aproape toți artiștii timpului erau prietenii tatălui meu. Era foarte apreciat de Karcov, Sirov, multi pictori, sculptori, actori, multe personalități franceze, D-Anunzio. Rahmaninov era ca un frate pentru tatăl meu. Uneori povesteau întâmplări deosebite. Una dintre acestea este aceea când s-au dus să facă o vizită lui Tolstoi, pe care îl cunoșteau și îl admirau. Tata își amintea cu mare bucurie că atunci când așteptau să intre în casa marelui scriitor, la prima lor întâlnire, li se îndoiau genunchii de emoție. Din acea zi au devenit toți trei buni prieteni.

C.I.U:*Tatăl dv. avea prieteni la București? Întreb pentru că pe 30 octombrie 1927 a concertat la Galeriile Irecson din acest oraș...*

M.Ș:Sigur, îmi amintesc de acest concert, dar îmi pare rău că nu-mi amintesc numele personalităților pe care tatăl meu le-a întâlnit... Eram prea mică la vremea aceea... Știu că erau mulți muzicieni, violoniști și mari somități literare.

C.I.U: *Camille Saint-Saens a organizat, se pare, la Paris, în sala Playel, o recepție în onoarea lui Fiodor Șaliapin și a lui Rimski-Korsakov. La acest eveniment a fost invitat și George Enescu. Ce știți despre întâlnirea lor, despre alte astfel de întâlniri ale tatălui dv. cu personalități muzicale și nu numai muzicale?*

M.Ș:Cu siguranță că s-a stabilit un raport de prietenie între ei, dar, cum fiecare avea multe lucruri de făcut, călătoreau când într-o parte, când în alta a lumii, se vedeau puțin. Viața tatei, ca a tuturor artiștilor de altfel, nu permitea să ai și să menții adevăratele și atât de necesarele prietenii. Eu, personal, nu l-am cunoscut pe marele Enescu, dar am ascultat discurile lui. Știu de la tata și de la cei din jur că a fost un foarte mare violonist. Tata cunoștea și un alt mare talent român: Grigoraș Dinicu.

C.I.U:*Ce alte frumoase amintiri v-au rămas în suflet despre tatăl dumneavoastră?*

M.Ș: Am avut un tată nemaipomenit, se juca mereu cu noi, râdea, ne lua în râs, ne tachina. Seara ne spunea povești pe care le inventa el, dar ne spunea și din cele ale lui Gogol. Ne distra mult, iubea familia, fiii, fiicele. Îi spunea mereu mamei: ”Mamă, am nevoie de un micuț pe care să-l strâng în brațe și să-l pup până mă satur. Fă-mi, te rog, un copil!” Era mereu alături de noi și suferea mult când trebuia să se îndepărteze pentru a face un turneu. Ca atunci când s-a dus la New York pentru multe luni de zile. Când a fost la Buenos Aires să cânte ne-a luat cu el pe mine și pe sora mea mai mică. Nu putea să stea mult timp fără noi. A susținut concerte în toată lumea. Când a fost constrâns să lase patria sa, Rusia, a suferit enorm. Acolo el cânta jumătate de stagiu la Moscova, la teatrul Balșoi, și cealaltă jumătate la Petersburg. Tatăl meu avea două familii, avea cinci copii cu prima soție și trei cu cea de a doua. Mama mea era văduvă cu doi copii când l-a cunoscut. Deci avea cinci copii la Moscova și cinci copii la Petersburg și el se împărțea între ei. Zicea că „fiii mei trebuie să aibă tatăl alături”. Noi, copiii, eram toți foarte uniți, cu adevărat frați și surori, nu ne spuneam niciodată că suntem doar pe jumătate frați și surori deoarece eram doar o singură familie. Atunci când noi ne-am stabilit la Paris, o parte dintre frații mei erau deja mari, căsătoriți, alții erau plecați în America, la Universitate. Unul dintre frații mei a terminat Boss Tecnologies și a devenit doctor în fizică și chimie. A lucrat la cea mai mare companie petrolieră din America până la pensie. Altul a studiat la Paris, unde a devenit pictor, dar după un timp a plecat și el în America. Aici a desenat peste treizeci de ani coperta de la Times Magazine după o idee proprie, punând pentru prima oară în practică fotografiile în loc de portrete. Cel de-al treilea frate a făcut actorie cinematografică, s-a lansat la Hollywood, unde a făcut filme până la sfârșitul vieții sale. Ultimul său film a fost: „În numele trandafirului”. Și el purta numele de Fiodor Șaliapin ca și tata. De multe ori erau confunđați. Surorile mele s-au căsătorit, una cânta foarte bine și a fost profesoară la New York. Alta a ramas la Moscova, era actriță și s-a căsătorit cu un actor, ținea chiar multe conferințe. Alta era o pictoriță faimoasă, dar după ce s-a căsătorit nu a mai profesat. Eu, în schimb, am terminat școala de balet, dar am căzut și mi s-a rupt tendonul de la genunchi. De aceea am renunțat la dans, mai târziu am făcut institutul de decorații interioare într-o școală americană, iar mai târziu m-am căsătorit și n-am mai realizat nimic din punct de vedere artistic. După război, au venit dificultățile financiare și m-am îmbarcat pe nave, am devenit prima femeie ofițer din marina comercială italiană. Am încă permisul de navigare, aparțin lumii mării.

C.I.U: *La Paris, în tinerețe, ați fost prietenă cu Constantin Brâncuși. Cum l-ați cunoscut și care sunt amintirile dum-neavoastră despre acest om? Cum era Brâncuși ca prieten și ca artist?*

M.Ș: El a fost pentru mine Maestrul, Guru. M-a învățat multe lucruri despre arta modernă, cunosc exact cum gândea și de ce arta sa căpăta acele forme speciale. El cauta în artă bucuria, simplitatea. Nu putea, de exemplu, să-l sufere pe Wagner, din cauza căruia ne certam adesea. Eu eram îndrăgostită de muzica din „Maeștrii cântăreți din Nurenberg”, pe care am ascultat-o dirijată de Toscanini la Salsburg și eram foarte entuziasată. Brâncuși îmi zicea: „Nu-mi vorbi de Wagner, deoarece ceea ce face el nu e artă, arta e bucurie, nu tortură”. Era împotriva multor lucruri moderne. Pentru a mă dezarma, lua în mână o portocală și o arunca în aer zicându-mi: „Uite cum zboară! Ce frumusețe! Portocala care zboară, iată arta! L-am cunoscut prin inter-mediul prietenei mele Florence Mayer, fiica directorului de la Washinton Post, cred ca era chiar

proprietarul. Eugene Mayer era un personaj foarte important în America. Doamna Mayer a organizat prima expoziție individuală a lui Brâncuși în America, după care a devenit cunoscut în toată lumea. O cunoșteam pe fiica sa, Florence, care mi l-a prezentat pe Brâncuși la Paris, în casa din Impasse Rousin, în cartierul latin, lângă rue de l'Université. Din acea zi, el a devenit prietenul meu cel mai bun. De multe ori eram chiar capricioasă deoarece mergeam să-i fac vizite fără să-l avertizez. Când simțeam dorința să-i vorbesc, luam metroul și coboram la Universitate, alergând la casa sa, sunam la clopoțel și atunci Brâncuși venea să-mi deschidă ușa studiului, care era și casa sa. Atelierul era plin de statui și bucăți de marmură. Venea mereu îmbrăcat cu o salopetă albă, cu o bască albă pe cap și cu lungă sa barbă albă. Deschidea poarta iar ochii săi se iluminau când mă vedea și-mi spunea râzând: Marinita! Intram iar apoi el îmi pregătea un cocteil ce mă îmbăta un pic deoarece era un amestec de suc de portocală cu rom, era foarte bună. Câte o dată îmi gătea mâncăruri românești. Carnea o făcea la gră-tar, direct în cuptorul în care cocea statuile de bronz. Îmi făcea chiar fasole făcăită. Cu toate că au trecut mulți ani, mai simt încă acele deosebite gusturi ale mâncărilor românești.

C.I.U:*Ați avut norocul de a observa cum, dintr-un bloc de piatră sau dintr-o bucată de metal brut etc. s-a născut o operă de artă? Ați fost muza sa, v-a dedicat vreo statuie?*

M.Ș:Mie nu-mi place să pozez din cauză că-mi place mai mult să vorbesc și nu suport să stau imobilă. Mergeam la el ca să vorbesc, să râd, să am un sfat sincer. În viața mea am pozat doar o singură dată și n-am vrut s-o mai fac. Vroia să-mi dăruiască o statuie, dar a venit războiul și nu ne-am mai văzut, eu plecând în Italia, iar el a rămas la Paris. Avea mulți prieteni. Știu că îmi vorbea des despre un bun prieten, poetul american Ezra Pound, despre compozitorul Enric Santi și Mileni.

C.I.U:*In anul 1965 criticul James Farrel scria: „alături de Shakespeare și Beethoven se mai află un alt Dumnezeu, iar acesta este românul Brâncuși”. Iar sculptorul și criticul american Sidney Gesta afirmă: „de pe timpul lui Pericle, de la sculptura lui Fideas (sec.V î.H.) umanitatea nu a avut un sculptor așa de genial”. Cum era tratat de contemporanii săi? Era admirat? Era ignorat?*

M.Ș:Francezii îl considerau pe Brâncuși un foarte mare artist, deoarece era un inovator, un inventator, un adevărat creator. Acum nimeni nu mai înțelege nimic în artă, o operă fără nici o semnificație este considerată artă în timp ce adevărata artă este considerată în afara modei. În consecință, este un moment de totală confuzie.

C.I.U:*Marele sculptor era și un înțelept. A scris și aforisme.*

Iată unul dintre ele: „femeia nu trebuie să fie descoperită”. A fost supranumit „principele țăran”. Care era comporta-mentul său cu femeile? Cât era principe și cât era țăran?

M.Ș:Era un țăran, dar avea comportament de principe care înțelegea țărani. Era un principe ce considera țărani ca pe supușii săi, dar îi înțelegea și îi iubea. Era puțin țăran, era un individualist superior, era un maestru, ori țărani nu sunt maeștri, ei sunt doar elevi. Cu femeile era mereu un prin-cipe. Îmi povestea că el venise la Paris pe jos, deoarece nu avusese bani. Aici a început să studieze sculptura la Academia franceză cu Rodin, de ale cărui opere era îndrăgostit. Mai târziu nu a mai fost de acord cu ideile mentorului său și a abandonat cursul începând să dezvolte un stil personal. Îmi povestea că atunci când era încă un băețandru făcea viori pentru muzicanții țigani din România, care erau înnebuniți după instrumentele sale, considerate un fel de Stradivarius în mediul respectiv. El era un genio, avea o mare intuiție, era ca un profet.

C.I.U:*Viața dumneavoastră a fost marcată de faptul că sunteți fiica unei mari personalități mondiale. Cum a decurs viața dumneavoastră în familie și societate, ținând cont că a fost dominată de prezența puternică a tatălui?*

M.Ș:Viața mea a fost foarte liberă, dar foarte sever educată, foarte mult studiu deoarece am avut exemplul părinților noștri și am avut chiar un perceptor englez, care trăia în casa noastră. El ne învăța totul. O figură importantă care, din păcate, nu mai există. Am cunoscut pe viitorul meu soț când părinții mei, împreună cu sora mea mai mică, erau în turneu în Japonia și China. Eu am refuzat să-i însoțesc și am plecat să studiez la Academia de arta dramatică din Viena, stimulată fiind de faptul că am cunoscut actorii de la teatrul Burg din Salsburg și doream să fiu ca ei. De la Viena am venit în Italia să fac puțin cinema. Aici l-am cunoscut pe soțul meu, care era director general pentru cinematografie la minister. Cum tata murise, mama vroia să mă țină cu ea în America. Eu, știind această intenție, am fugit de acasă. Mai întâi m-am dus la Londra iar mai târziu am venit în Italia. Viitorul meu soț era căsătorit dar nu avea copii. După doi ani am început să locuim împreună iar după alți șaptesprezece ani ne-am căsătorit. A fost o surpriză pentru toți cei ce ne considerau deja căsătoriți și credeau că le-am făcut o glumă. Când am decis să trăiesc împreună cu soțul meu, mama a venit în Italia în vizită și s'fârșit prin a-mi adora soțul și era mereu de partea sa zicând: „El are dreptate. Taci, deoarece are dreptate”. Îi dorea mult bine, dar și el era o persoană excepțională, de o bunătate pe care n-am mai întâlnit-o, o inteligență scilicet și mare frumusețe. Am fost foarte norocoasă că l-am cunoscut, era o ființă total benefică. Prin intermediul soțului meu, care era Director la cinematografie, fondatorul de la Cinecitta, am cunoscut, bineînțeles foarte mulți actori și actrițe, regizori ce veneau în casa noastră. Vittorio de Sica m-a văzut o dată la un restaurant și a luat chitara de la un muzicant, s-a așezat lângă mine și mi-a cântat „Parla mi d'amore, Mario” (vorbeste-mi de dragoste, Mario). Erau cu toții prieteni, se mergea la vânatoare. Soțul meu cu Gino Cervi, Osvaldo Valenti, un foarte bun actor, alți prieteni, regizori ai timpului. Felini nu era celebru deoarece era prea tânăr, mai târziu l-am cunoscut și-am lucrat cu el în filmul „Casanova”, în care eu aveam un mic rol. Am avut o foarte mare amicitie cu Arturo Toscanini, cu care devenisem prietenă încă de la Salsburg. Mergeam des ca să-l văd la teatru, iar el mă numea dulce „sciagurata” (disgrațiată), supranume cu care mă chema toată familia Toscanini. Eram bună prietenă cu Vali, fiica lui Toscanini, nașa fiicei mele. Am avut o viață dedicată artei și mereu cu artiști, am auzit și am văzut lucrurile cele mai frumoase ale epocii. Toscanini era un mare director de orchestră, om care știa să scoată în relief adevărata muzică așa cum a fost gândită și simțită de compozitor. Când dirija el, orchestra dispărea și rămânea doar muzica. Era un mare geniu și nu mai exista un altul ca el. Nici măcar Carian, un mare artist, și pentru mine ca un frate, nu putea să-l egaleze. Mi-a plăcut cum interpretau Tito Scippa. Am cunoscut și mulți pictori, dar preferatul meu era De Chirico.

C.I.U:*Dacă am face astăzi un bilanț al vieții dv., ați putea spune că sunteți mulțumită de viața trăită, ați fi vrut să schimbați ceva din ea?*

M.Ș:Nu, n-aș schimba nimic. Imi pare rău că nu am mai putut să dansez deoarece era pasiunea mea, dar viața a fost pe de o parte interesantă, nemaipomenită, frumoasă și fericită, iar pe de altă parte foarte dificilă din cauza războiului, a politicii. Atunci, soțul meu era ministru fascist, prieten cu Mussolini. După cum spuneau toți, a fost un foarte mare om, bun, generos, cinstit și foarte inteligent, un mare scriitor, într-un cuvânt o persoană extraordinară. De fapt, în Italia lui Mussolini s-au făcut lucruri mari, eu l-am

admirat enorm, iar tatăl meu spunea că Italia era de nerecu-noscut când era acesta la putere. După război, soțul meu nu a mai putut lucra nefiindu-i permis să câștige nici măcar o liră. El era unul dintre cei mai mari jurnaliști din Italia. Printre cei mai cunoscuți erau Branzini, Montanelli, Monelli și soțul meu, Luigi Freddi. El nu a mai putut lucra, doar Angiolini, directorul de la „Timpul”, i-a dat câteva idei să scrie despre țigani, cutremure și ducele. Despre Pușkin a scris cum nici măcar rușii nu au putut scrie. În treizeci de ani a putut scrie doar cinci articole ce-au avut mult succes. Jurnaliștii timpului erau toți de stânga și nu i-au dat de muncă. Cum el nu putea să lucreze, am fost constrânsă eu să lucrez ca să mențin familia. Așa am început să navighez, am făcut cinci ani și jumătate ca prim ofițer pentru călătorii de la clasa întâi pentru Italia, iar apoi trei ani și jumătate pentru hotelurile CIGA. După cinci ani de când nu mai lucram pe mare, m-am întâlnit cu președintele de la FINMAR de atunci, care se numea Nordio, și i-am zis glumind: dumneavoastră nu știți, dar eu sunt o supusă a dumneavoastră. Nu mă credeți, dar eu am călătorit cu Italia Navigationi mai mult de cinci ani”. El mi-a răspuns: „Draga mea, eu știu tot despre dumneavoastră, sunteți o legendă”. Marinarii nu iubeau femeile ofițer, dar la mine țineau toți. Îmi spuneau că sunt un marinar ca și ei. Am fost prima femeie ofițer din marina italiană. M-a ajutat mult în cariera mea faptul că vorbeam și scriam în cinci limbi: rusa, engleza, franceza, italiana, germana. Vorbeam și limba spaniolă, un pic chiar și suedeza.

C.I.U:*Ce gânduri aveți pentru cititorii revistei „Salonul literar”?*

M.Ș:Doresc mult succes tuturor celor care citesc aceste rânduri, celor care au plăcerea de a scrie și sunt cinstiți în tot ceea ce fac și celor care scriu adevărul! Vă doresc mult, mult noroc în interesanta dv. preocupare, d-le director al revistei „Salonul literar!”

C.I.U:*Doamna Șaliapina, țin să vă mulțumesc pentru amabilitatea dv. și vreau să fiu printre cei dintâi care vă urează „LA MULȚI ANI!” cu ocazia zilei dv. de naștere! M-aș bucura să vin și la sărbătoarea centenarului dv.!*

Traducerea:Teodora BADIU